

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
МЕМЛЕКЕТТІК ОРТАЛЫҚ МҮЗЕЙІ

«II АРҒЫНБАЕВ ОҚУЛАРЫ»

АТТЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТӘЖІРИБЕЛІК КОНФЕРЕНЦИЯНЫҢ
МАТЕРИАЛДАРЫ

90

МАТЕРИАЛЫ
МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
«II АРҒЫНБАЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ»

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ СПОРТ МИНИСТРЛІГІ
МЕМЛЕКЕТТІК ОРТАЛЫҚ МУЗЕЙІ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ,
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ
Ш.Ш. УӘЛИХАНОВ АТЫНДАҒЫ ТАРИХ ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ

Көрнекті ғалым-этнограф, тарих ғылымдарының докторы, профессор
Халел Арғынбаевтың 90-жылдығына арналған
«II АРҒЫНБАЕВ ОҚУЛАРЫ»
атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция
МАТЕРИАЛДАРЫ
25 желтоқсан 2014 ж.

МАТЕРИАЛЫ
международной научно-практической конференции
«II АРҒЫНБАЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ»,
посвященной 90-летию выдающегося ученого-этнографа,
доктора исторических наук, профессора Халел Арғынбаева
25 декабря 2014 г.

MATERIALS
of the International scientific and practical conference
«II ARGYNBAYEV READINGS», dedicated to the 90'th anniversary of the
prominent ethnographer, doctor of Historical Sciences, professor Khalel Argynbayev
December 25, 2014

Алматы
«Қазак университеті»
2014

Шамеева В. Оңтүстік Қазақстан облысындағы Иран, Ауғанстаннан келген оралмандардың материалдық мәдениетіндегі ерекшеліктер.....	292
Елубаева А.А. Семей өңіріндегі татарлардың материалдық мәдениеті	296
Рахимғалиева К.М. XIX ғасырдың екінші жартысы мен XX ғасырдың басында казак халқының дәстүрлі колөнері	299
Картаева Қ.Б. Әлемдік және дәстүрлі діндердің Қазақстандық моделі.....	301
Акназарова Н.К. Өзбекстанның тарихи және архитектуралық ескерткіштері – халықаралық туризм нысаны	304
Мырзаханова М. Қазақ халқының ою-өрнектерінің қолданыс аясы	308
Шартаева А.А., Қозғамбаева Г.Б. Этнографияның өзекті мәселелерін зерттеу мен дамытудағы ғалым Х.А. Арғынбаевтың ролі	311
Көпеева М. Қазіргі ақпараттық қоғамдағы оқу мәдениеттілігі	314
Жұмағалиева А.И. Қазақ халқының музыкасының тәрбиелік мәні	316
Ақжолова Г.М. Қазақ тілі – ұлттымыздың басты белгісі	319

СЕКЦИЯ III.

ОТБАСЫ МЕН ОТБАСЫЛЫҚ-НЕКЕЛІК ҚАТЫНАСТЫҢ АНТРОПОЛОГИЯСЫ / АНТРОПОЛОГИЯ СЕМЬИ И СЕМЕЙНО-БРАЧНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Квилинкова Е. Н. Гагаузская семья: статус супругов и внутрисемейные взаимоотношения.....	321
Қодар З.М. Қазіргі заманғы әлеуметтік-мәдени өзгерістер жағдайындағы отбасы-неке құндылықтарының трансформациясы	326
Мадиева Г.Б., Досанова А.М. Қазак/ағылшын тілдеріндегі «отбасы/family» концептілерінің лексика-семантикалық ерекшеліктері	328
Саудабаева Г.С. Толерантность как условия межличностной коммуникации зарождается в семье	331
Саудабаева Г.С., Айтбаева М.А. К проблеме оснащения студентов педагогическими знаниями по основам семейной жизни	333
Исаева Ә.И. Еліміздегі толық емес отбасылар мәселесінің этникалық аспектісі.....	335
Молдоқұлова Д.Т. Многоженство у кыргызов и его истоки (на основе полевых этнографических материалов)	338
Баудиярова Қ.Б. Қазақ отбасындағы әйелдің орны.....	341
Шайгозова Ж.Н., Сулганова М.Э. Душевная закалка в казахской культуре (девочка-девушка-женщина-мать)	343
Осмонова С.К. Основные функции кыргызской семьи (По материалам юга Кыргызстана конец XIX начало XX вв.).....	349
Тлеукенова Ж.С. Отбасы институтының ерекшеліктері.....	351
Жүзбаева Р.С., Жүзбаева Г.Н. Халық этнографиясындағы бала тәрбиесі	354
Смағұлова Г.М. Особенности воспитания детей и молодежи у казахов	357
Исабеков Ж. Үштабан (балалардың асық ойыны)	359
Алғынбеков А. Шәкәрім Құдайбердіұлының әлеуметтік педагогикалық ойларының қалыптасу кезеңдері	361
Қабышева А.Б. Мұхтар Әуезовтың «Абай жолы» роман-эпопеясындағы отбасы және неке мәселелері.....	363
Аймбетов Б.С. Жапондық отбасының ұстанымдары	365
Раймбекова М.Т. Қазақстандағы кыргыздардың отбасылық туыстық қарым-қатынастары	368
Сален Ж. Қытайдағы қазақтардың үйленуге қатысты салт-дәстүр, әдет-ғұрыптарына қысқаша шолу.....	370
Джуманова К.Д., Маликова А.М. Ел мерейі – тәлімді ұрпақ.....	374

СЕКЦИЯ IV.

МУЗЕЙ ІСІ / МУЗЕЙНОЕ ДЕЛО

Нурахметова Г.Б. Предыстория появления музеев в Павлодарском Прииртышье	376
Лабецкая В.П. Из опыта работы отдела фондов восточно-казахстанского областного архитектурно-этнографического и природно-ландшафтного музея-заповедника	379
Бейсенов А.З., Мусасва Р.С., Жамбулатов К.А. Деятельность музеев-заповедников в деле изучения и сохранения памятников историко-культурного наследия	383
Кущенко А. Роль Музея в межкультурной коммуникации (из опыта международной деятельности Государственного Центрального музея Республики Казахстан)	389
Ашимова Ү., Ракишева А.Г. Қазақстан Республикасы Мемлекеттік орталық музейіндегі электронды каталогтау: «Museolog» бағдарламасын енгізу тәжірибесі	393
Серікбаева Ғ.Ө. «Музей» ақпараттық музейі: музей құндылықтарын есепке алу, сақтау және зерттеу жұмысының жаңа бағыттары мен мүмкіншіліктері	395
Айтқұл Х.А. Қазақстан Республикасы Мемлекеттік Орталық музейдің археологиялық зерттеулерінің нәтижелері	402
Кауланова Г.Ж. Сбереечь и сохранить (из опыта работы Западно-Казахстанского областного историко-краеведческого музея).....	406

сборки и разборка юрты, подбирающее воспитание детей, их одежда, уважительное обслуживание гостей, их размещение, хранение продуктов и их распределение, изготовление приданого невесты и т.д. было обязанностью жены. Если женщина была в зрелом возрасте или больна, она была не в состоянии справиться с этими многочисленными обязанностями;

- также встречались случаи повторной женитьбы среди влиятельных людей, в случае рождения от первой жены сына с качествами, неподобающими сану и влиянию, положению в обществе отца.

Литература:

1. Абрамзон С.М. Кыргыз жана Кыргызстандын тарыхы боюнча тандалма эмгектер. – Бишкек, 1999.
2. Абрамзон С.М. Странички из истории киргизской семьи // Академику К.И.Скрябину. – Фрунзе, 1945.
3. Гродеков Н.И. Киргизы и каракиргизы Сырь-Дарьинской области. – Т.1. Юридический быт. – Ташкент, 1889.
4. Дыренкова Н.П. Брак, термины родства и психические запреты у кыргызов // Сборник этнографических материалов. – Л., 1927. – №2.
5. Изразцов Н. Обычное право (“адат”) киргизов Семиреченской области // ЭО, 1897. – Кн. 34. – №3
6. Кисляков Н.А. Наследование и раздел имущества у народов Средней Азии и Казахстана. – Л., 1977.
7. Кушнер (Кнышев) П. Горная Киргизия. – М., 1929.
8. ПМА – Полевые материалы автора (Галасская, Нарынская, Ысык-Кульская обл.).
9. Юдахин К.К. Кыргызча-орусча сөздүк. – М., 1965.
10. Карасасв Х. Накыл сөздөр. – Бишкек, 1995.
11. Акматалиев А.С. Кыргыздын көөнорбөс доолоттору. – Бишкек, 2000.

К.Б. Баудиярова

ал-Фараби атындагы ҚазУУ-дың тарих, археология және этнология факультетінің археология, этнология және музеология кафедрасының аға оқытушысы, т.ғ.к. (Алматы қ.)

ҚАЗАҚ ОТБАСЫНДАҒЫ ӘЙЕЛДІҢ ОРНЫ

Отбасы – шағын әлеуметтік топ болса, ондағы рухани жағдайды, отбасындағы райды, тәртіпті қалыптастырушы әйел адам. Ер-азаматтың өзінің қуанышын да, қасіретін де әйел төңірегінде іздестіруі заңды. Атақты болса да, батыр болса да ер адамның көңіл-күйі әрқашан әйел махаббатына зәру. Әйел парсы ақыны Ә.Жәмидің:

«Атақты да, атақсыз да табына

Бас иеді махаббаттың заңына» – деп келетін қазақтың ұлағатты сөзі осыны меңзейді. Қазақтың дәуірінде қыздарды, жалпы әйел адамды жоғары бағалаған. Олар өмірдің сәні мен мәні, ер адамдардың ақылшысы, балалардың тәрбиешісі деп қараған. Әйел – ибалы қыз, махаббатты келін, қарындас, ана, апа, әже. Содан болса керек, ата-бабаларымыз қызды құрметтеген, ерте отырғызған. Халқымызда қыз деген сөздің өзі әдеміліктің, әдептіліктің, сұлулықтың символы ретінде қолданылады. Мінезі жақсы, әдепті жігітті көргенде «қыз мінезді жігіт» екен деп сыйайылығын айтқан. Қыздарды былай суреттеген:

Қыз емес, қыздың аты – қызыл алтын,

Көрінер толған айдай жүзі жарқын.

Үлкеннің алдын орап сөз сөйлесмес,

Халқының сақтай білген ізгі салтын [1].

Қазақтар арасында қыз балаға деген ерекше көзқарас қалыптасқан, бойжеткен қызға сол әулеттің тең құқықты мүшесі ретінде қараған. Қыз баланың ұзатыларға дейінгі орыны оң жақ болған. Қазақ қыздары ерте жастан ұзатылуға дайындалып, өзінің жасауын тігуге араласқан. Г.Загряжский қазақ қыздарының 5 жастан бастап шаруашылыққа араласқанын айтады. Бұл кезде қыздар отын жинап, тері шелекпен су тасыған. 8–9 жасынан кесте тігіп, киіз үйдің жабдықтарын (басқұр, желбау, ши, кілім, шаша) тоқып, кесте тігеді, ұзатыларда берілетін жасауын дайындауға атсалысады [2]. «Қыздың қызыл жүгіндей», «қыздың тіккен кестесіндей» деген теңеулер қыздың жасаған заттарының қызылшылығын, шеберлігін көрсеткен.

Ата-ана ерте жастан «Тұзды көп сақтама су бұзар, қызды көп сақтама сөз бұзар», «Қыз мінезі үйді, қылығы түзде» деген мақалдарға сүйене отырып, қызды тезірек күйеуге беруге тырысқан. Қызды 12–13 жасында тұрмыс құруға егжей-тегжей үйретіп, 13–15 жасында ана болуға дайындаған. Зерттеуші И.В. Стасевичтің көрсетуі бойынша 1897 жылғы санақта 10 жасқа дейін 355 қыз, 10–12 жас арасында 1045 қыз, 13–14 жаста 4225 қыз, 15–16 жас аралығында 19354 қыз тұрмыста болған [3].

Атастыру, айттыру, құдаласу арқылы ата-ана ұлдарын үйлендіреді. Ол үшін екі жақ алдымен қалыңмалдың мөлшерін келіседі. Н.И. Гродековтың дерсінде қызға берілетін қалың малдың негізгі түрлері былай көрсетіледі:

Бас жақсы – 4 маңызды затты берген: жақсы қару-жарак, сауыт, тұлпар ат, көшіп-қонуға ыңғайлы түйе. Аталған 4 заттың құны 5 ірі қараға тең. Әр затқа 5 малдан, барлығы 20 ірі қара

төлген, бұл жиырма деген атпен белгілі. Қалың малдың осы түрі Торғай, Орал өңірлерінде сақталған. *Қара мал* – құдалық кезінде берілетін қалың малдың бір бөлігі. Қара малдың мөлшері 1–5 жиырманы камтиды. Кейде 6–7 жиырмаға дейін жетеді. Торғай облысында қара мал ауқаттылар үшін 47-ні құраса, орта жағдайда 37-ні құрайды. *Лу* – күйеу жігіттің қалыңдыққа ұрын келгенде берілетін қалың малдың бір бөлігі. Лудің мөлшері 30–80 жылқы, кейде 10 түйені құрайды. *Той малы* – неке тойы күні берілетін мал. Той малы 20–70 жылқыны камтиды. Күйеу жігіт той күні той малымен қатар, отау жабуға киіз апарады. *Сүт ақы* – қалыңдықтың анасына берілетін сый, 1–7 түйе. *Жігіт түйе*, қалың түйе – 2 түйе [4].

Дәстүр бойынша қызға берілетін қалың малдың барлық саны:

- ауқаттылар үшін 100–150 ірі қара
- орта топ үшін 75–100 ірі қара
- бала малы қалың 20–40 ірі қара
- дөңгелек қалың 10 ірі қара

Қыз айттырып, құдаласқаннан кейін жігіт «күйеу жігіт», ал қыз «қалыңдық» атына ие болады. Бұдан ары қарай күйеу жігіт қалың малдың белгілі мөлшерін (жартысын) төлеп, қалыңдығына ұрын баруға мүмкіндік алады. Ол кезде де күйеу жігіт қызды жеңгелеріне «жеңгетай», «балдық көрімдік» беріп, көріп тұрған. Осылайша қалың мал түгел төленіп біткенше күйеу жігіт қайын жұртына бірнеше рет барып тұрады.

Қалың мал төленіп біткеннен кейін, қыздың ата-анасы той жасап, отау тігеді. Отауды ұзатылатын қыздың барлық жасауымен жабдықтайды. Осы кезде күйеуден кәде алу мақсатында түрлі ырымдар жасалады. Күйеу «үй мүшелеу», «мойынтастар» кәделерін беру арқылы құтылады. Тойдан кейін қыз әкесінің үйінде неке қияр салты өткізіледі. Кешкісін қызқашар өткізіліп, жігіттер мен қыздар тартысады. Ұзату тойдан кейін қыздың жақындары күйеу мен қызды шығарып салады. Салтанатты той киімі мен сәукелесін киген қалыңдықты күміспен күптелген ер-тұрман салынған атқа мінгізіп, атының тізгіні мен жасау артылған түйенің бұйдасын күйеу жігіттің қолына ұстатады. Ауылдың ақсақалы батасын беріп, қыз сыңсу айтып, туыскандарымен қоштасады [5]. Осылайша қыз жігіт ауылына жақындағаннан бастап келін болады. Келін болып түскеннен кейін ене тәрбиесіне өтеді. Ене келіннің ақылшысы, әрі кеңесшісі. Келінге «қайын ененің топырағынан жаралған» деп ене тәрбиесін, мінез-құлқын астарлап айтқан. Әйел психологиясына байланысты Ы.Алтынсарин мынадай мақалдарды айтады: «Шешесін көріп қызын ал, қарысын көріп бөзін ал», «Жақсы қатын – үй дәулеті, жақсы шапан – той дәулеті», «Жақсы қатын – ырыс, жаман қатын – ұрыс», «Сұлу әйел қылықсыз болмайды», «Жан жолдасың – жарың», «Әйелдің тілі ұзын, түйснің мойны ұзын» [6]. Бұл мақалдарға қарап отбасындағы жағдайдың, көңіл-күйдің әйелге байланысты болатынын аңғарамыз. Келін өмірінің барлық кезеңдерін былай қарастыруға болады: келіншек кезең, сары қарын (жас бәйбіше), кейуана.

Келіншек кезең – 25–30 жас аралығы. Келін төрге шықпаған, үлкендердің бетіне тіке қарамаған. Күйеуінің, туған-туыскандарының атын атамай, ат тергеген. Үлкенді үлкендей, кішіні кішілей сыйлап, барған жеріне тастай батып, судай сіңуге тырысқан. Үлкендер жас келінге риза болған жағдайда «қосағыңмен қоса ағар» деп батасын берген. Тақия орнына желек, жаулық таққан. Шашын қос бұрым етіп өріп, әшекейлерді азайтқан. Кең көйлек киетін болған. Осы жас аралығында баланы барынша көп тууға тырысқан. Баласыз әйелді «бауыры құтсыз» деп айыптаған. Баласыз болу, әсіресе ұлсыз болу сол отбасының дәрежесін төмен түсірген. Баланың болмауын аруақтың риза болмауынан немесе ішінде жын, шайтан, албасты, марту отырғаннан деп түсінген. Содан құтылу үшін мазар, әулие аралап, құрбандық шалған.

Сары қарын – 30–45 жас аралығы. Жас келіншек кезеңнен есейіп, енесі тұрмыстағы барлық жауапкершілікті есініп тапсырып, келіннен жеңгеге ауысады. Өзі де енеге айналады. Ақылды, парасатты, инабатты келін тек еріне ғана емес, бүкіл ауылға да ықпал еткен. Тарихта болған Болған ана, Домалақ ана, Дарабоз ана, Қызай ана, Найман ана, Ұлпан ана, бүкіл елге танылған. Көп балалы ана болу әйелдің даналығын, өмірлік тәжірибесін білдірген. Ананы қадірлеу күні бүгінге дейін сақталған. Ұмай ана, Майана, Отана деп пір тұтқан. Баланы емдегенде, аластағанда менің қолым емес, Бибі Фатиманың қолы, Ұмай ана, Қамбар ана деген [7]. Екінші рет әйел алу бәйбішенің бала туа алмауынан немесе тек қыз тууынан туындаған. Әйелге қиянат, зорлық-зомбылық көрсетілсе, ер адамға жасалған қиянатқа қарағанда күн көбірек алынады. Әйел соғыста белсенділік көрсетпейді, бірақ қайраты жетсе, ауылын қорғайды.

Кейуана – 45–55 жас аралығы. Кейуана рөлін қобінде бәйбіше атқарған. Ол күйеуінің ақылшысы, әрі отбасындағы әйелдердің басшысы. Қоғамдық өмірде өмірлік тәжірибесін берген. Кейуананы ру сыйлап, ойына құлақ асқан.

Күйеуі өлген әйел – жесірге айналған. Жесір күйеуі қайтқан уақыттан бастап, шашын жайып, жоқтап аза тұтқан. Шашын тек күйеуінің қырқы өткеннен кейін ғана өрген. Осы дәстүр сақталмаса, баласы қайтыс болады деп сенген. Күйеуі 30 жаста қайтыс болса, қызыл орамал тартқан. 40 жаста

каза болса, қара көйлек, қара орамал, 50 жаста өмірден өтсе, өрнексіз ақ кимешек киелі. Аза тұту уақыты 40 күн, кейбір деректерде 4 ай 10 күнге созылған. Шарифат заңында аза уақыты 100 күн. Жесір әйел бір жыл аза тұтқаннан кейін, екінші рет тұрмыс құруға рұқсат алған. Әменгерлік салтымен күйеуінің ағасына немесе інісіне тұрмысқа шығатын болған. Ал жесір күйеуге шыққысы келмесе, «түл қатын» атанып, оны күштемеген. Балалары кәмелетке толғанша күйеуінен қалған мүлікке иелік етіп, өз шаңырағында балаларымен отыра берген [8].

Қазіргі әйел қоғамның тең құқылы мүшесі. Халықаралық Едбек Ұйымының (ХЕҰ) деректері бойынша, әйелдер адамзаттың басым бөлігін құрай отырып, әлемдегі жұмыс уақытының 2/3 бөлігінде еңбек етеді, ол әлемдік кірістің 1/10 алады және әлемдік меншіктің 1/100 иеленеді [9].

Әдебиеттер мен деректер:

1. Байжанова Ж. Қызым саған айтам. – Алматы: Қайнар, 1985. – 5–11-бб.
2. Қартаева Т. Қазақтың кейбір дәстүрі хақында // Жұлдыз. – 1999. – №8. – 200–203-бб.
3. Стасевич И.В. Социальный статус женщин у казахов: традиции и современность. – СПб.: Наука, 2011.
4. Гродеков Н.И. Киргизы и каракиргизы Сыр-Дарьинской области. Т.1. Юридический быт. – Ташкент: Типо-Литография С.И. Лахтина, 1889. – С.55–101.
5. Әйел заты // Қазақтың этнографиялық категориялар, ұғымдар мен атауларының дәстүрлік жүйесі. Энциклопедия. 1-том. – Алматы: DPS, 2011. – 311–320-бб.
6. Алтынсарин Ы. Этнографиялық очерктер және ауыз әдебиеті үлгілері. – Астана: Алтынкітап, 2007. – 109–110-бб.
7. Уәлиұлы Н. Әйелдердің мифтік санадағы бейнесінің паремнологиздердегі көрінісі (репрезенттелуі) // «Жалпы тіл білімі және түркі тілдерінің өзекті мәселелері» атты ғылыми конференция материалдары. – Астана, 2010. – 266–274-бб.
8. Шкапский О. Положение женщин у кочевников Средней Азии // ТС. Т.522. – Ташкент, 1896. – С.17–27.
9. Гендірлік теңдік және Қазақстандағы әйелдер жағдайы. – Алматы, 2005.

Ж.Н. Шайгозова

старший преподаватель КазНПУ им. Абая, к.п.н.;

М.Э. Султанова

старший преподаватель КазНПУ им. Абая, кандидат искусствоведения (г. Алматы)

ДУШЕВНАЯ ЗАКАЛКА В КАЗАХСКОЙ КУЛЬТУРЕ (ДЕВОЧКА-ДЕВУШКА-ЖЕНЩИНА-МАТЬ)

Сам мир дуален, дуален и человек: «единство и борьба противоположностей, таких как день-ночь, зима-лето, жизнь-смерть вела к тому, что появляются мужские и женские сакральные силы» [1]. Если в сфере обретения физической закалки мальчиками главенствовал Мужчина, то духовная закалка девочки целиком принадлежала женщинам. Женский путь в тюркской культуре имеет не менее яркие характерные особенности, чем мужской. Тюрки прекрасно понимали, что какой была девочка, такой станет и девушка, а та вырастет в женщину и мать. Поэтому ее воспитанию и душевной закалке уделяли самое большое внимание. Каждый возрастной этап женского пространства у казахов, выраженный в эволюции цепочки «девочка-девушка-женщина-мать» наполнен сакральными знаниями. Эти сакральные знания подобному олимпийскому огню, освещают дорогу к ее истинному предназначению. В этой статье, мы попытаемся сконцентрироваться на сакральной стороне становления женщины, ее духовной закалке в тюркской культуре, на примере казахской.

У древних тюрков, изначально жило благоговейное отношение к Девушке, Жщине и Матери, которое легко реконструируется в фольклоре различных тюрко-монгольских народностей, в мифологических сюжетах и обрядах. Начнем, с самой главной – женское божество Умай в тюркской мифологии (е ее образу в различных ее ипостасях, мы не раз будем возвращаться). За ней следует целый пантеон о прародительницах тюрков в целом, и народностей, родов в частности. Матерью прародительницей всех тюрков считается Волчица, у современных киргизов до сих пор живет представление о Рогатой матери-Оленихе (Мүйүздүү эне), прародительнице рода буга и покровительнице озера Иссык-Куль; крупное бурятское племя булагаты также считают, своей матерью Олениху; монголы считают своей прародительницей Деву-лань (Хао-марал, Гоа-марал) и много других. Отсюда, у тюрков и трепетное отношение к девочке, девушке. Статус гостьи в своей семье, ее будущий уход в другую семью в качестве Жены и будущей Матери предопределили все составляющие ее духовной программы. Ведь, теперь тем как начинать семейную жизнь девочка-девушка должна была получить всестороннюю подготовку: навыки практической жизни, основанные на знании и понимании высших духовных законов кочевого мира.

В целом, «женское» в тюркской культуре имело две ипостаси: солнечную (огненную) и лунную (охлаждающую) энергии, связанное с почитанием двух небесных светил Солнца и Луны. Значимость бинарной оппозиции Солнце-Луна, выражается в именах казахских девушек: Кунсулу и Айсулу (кун-